

פרק יש מותרות

יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מותרות ליבמיהן

ואסורות לבעליהן, מותרות לאלו ולאלו וכו'.

[א] ביאור חידוש דמתני'.

תוכן ענינים

- א. בענין מהו חידוש דמתני'.
- ב. בענין מ"ט לא אמרינן עדלית בחיי"ל.
- ג. בענין איך מהני כאן נשואין הראשונים מפילין.
- ד. בענין גדר האיסור דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת.

- א. תנן דיש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ויש שאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן וכו'. זהתוס' והראשונים העירו מהו חידושא דמתני' הא כבר תני לעיל [עיינן מתני' דף כ.]. דחייבי לאוין חולצות ולא מתייבמות.
 - ב. תוס' תי' דדרך התנא לאחר שפי' הלכות המסכתא, חוזר אותם בלשון קצר שיהיו מסודרים ביד ושמודים בפה ובלב. ועוד תי' דיש חידוש בהא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן, דאע"ג דיבם מכח בעל קאתי והרי היא היתה אסורה על הבעל, מ"מ אינה נאסרת על היבם. ובביאור תי' זה יש להקדים אי יבמה האסורה לבעל נאסרת ליבם.
 - ד. דהנה מצינו בגמ' (לעיל דף יא: וסוטה דף ו.) באשה שמותרת לבעלה ואסורה ליבמה דאמרינן ק"ו 'אם במותר לה [בעלה] נאסרה, באסור לה [היבם] לא כל שכן', ולכן אמרו לעיל דהמחזיר גרושתו באיסור, ומת אינה מתייבמת משום ק"ו דאם במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש, ולזה נתכוונו התוס' הכא דקמ"ל מתני' דבאלו הצירים הרי הן מותרות ליבמיהן.
 - ה. ורק באמת צ"ב מ"ט לא נימא גם כאן [באלמנה לכה"ג ויש אח כהן הדיוט, או חלל שיש לו אח כשר] ק"ו דנאסרה במותר לה כ"ש להיבם תהא אסורה. ובקרי"א (דף יא: שם) כתב דיש בזה פלוגתא דאמוראי בטעמא דמתני', דבסוטה (דף ו.) הגמ' הקשה מהך ק"ו דא"כ כהן גדול שקידש את האלמנה [כציוור דמתני'] נימא ק"ו, ותירצו דאין זה 'נאסרה במותר לה', דהא היתה 'אסורה מתחילה'. ומבואר דלסוגיא דסוטה צריך שתהא אישות המותרת לבעלה ואח"כ נתקלקל כמו בסוטה.
 - ו. אולם לעיל במחז"ג אמרינן ק"ו אע"ג דהיתה אסורה מתחילת נשואין השניה משהחזירה, וצ"ל טעם אחרת דל"ש ק"ו.
 - ז. וביאר הקרי"א דלסוגיא דלעיל צ"ל דלא שייך ק"ו בציוור דמתני' כיון דלגבי אח הכהן הדיוט לא מקרי דנאסרה במותר לה דהא לדידיה אלמנה מותרת, וכן ביש לו אח חלל, דלגביו אין החללה מקרי נאסרה, וסברא זו הוזכרה בסוטה שם.
- [ב] בהא דלא אמרינן עדלית בחייבי לאוין.

- א. הגמ' אומר 'דהא כולה פרקין עשה ול"ית הוא ולא אתי עשה ודחי לא תעשה', ולא פירשו בגמ' הטעם דליכא יבום בחייבי לאוין אדרבה נימא עדלית. ולעיל (דף כ.): אמרו למסקנא משום דאפילו אי נימא עדלית הי"מ ביאה ראשונה אבל ביאה שניה דליכא מצוה אסורה, ולכן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, והוזכר בתוס' ובראשונים כאן.
- ב. אמנם רש"י פי' דילפי' בפ"ב מיועלתה יבמתו השערה', דנתרבה חייבי לאוין לחליצה ולא ליבום וזהו כדרשת ר' גידל.
- ג. ותמהו הרשב"א והריטב"א דלמסקנא לא קאי הך טעמא, אלא משום גזירה דביאה שניה. ובערוך לנר תי' דרש"י דייק כן מלשון 'דלא אתי עשה ודחי' דמשמע דלא דחי כלל, ואכתי צ"ע מהכ"ת להגמ' לדחות הסוגיא דשם.
- ד. ובקרי"א כתב תי' נפלא דהגמ' אומר וכו' דלא קתני בתולה משום דנשואין הראשונים מפילין, והיינו אע"ג דנעשית אלמנה מ"מ כיון דבתחילת נשואי המת היתה מותרת ליבום הרי היא מתייבמת אע"ג דנעשית חייבי לאוין. והעיר הקרי"א דבשלמא אי יש גזה"כ דיבמתו הממעט חייבי לאוין י"ל דמהני סברת נשואין ראשונים דכבר חל בה דין יבום. אבל אי נימא דהוי משום גזירה ובאמת היתה מותרת, וא"כ איך יועיל נשואין ראשונים מפילין ולכן פירש"י במיוחד בסוגיא דהכא משום יבמתו [ובתוס' באמת נתקשו מאד בדברי הגמ' מה שייך נשואין ראשונים מפילין לכאן, וכן עיין בשאר ראשונים].
- ה. באחיעזר (ח"א סי' ד' אות ג') כתב ליישב דברי רש"י עפ"י חידושו שם, דהנה אמרינן לעיל (דף ה.) דסד"א דאמרינן הואיל ואשתרי אשתרי לגבי אשת אח ואחוי"א וקמ"ל קרא דלא, ויל"ע אי הקמ"ל הוא גם בחייבי לאוין דלמא דוקא בכריתות לא אמרינן הואיל ואשתרי, ועכ"פ אי נימא דשייך הואיל ואשתרי בחייבי לאוין א"כ היתה מותרת גם ביאה שניה כיון דהוי דין היתר, ואז אינו מענינא גזירה ביאה ראשונה אטו שניה.
- ו. ולכן תחילה צריכין ר' גידל לאוסרה דליכא אשתרי, אולם אכתי גם בלא חפצא של אשתרי להלאו, נימא מדין עדלית, וע"ז אמרינן דלאחר שנאסרה ביאה שניה שפיר גזירנן גם ביאה ראשונה ונמצא דצריכין לשני הדברים. אולם אכתי קשה לשון רש"י בסנהדרין (דף נג. ד"ה איסור) שכתב דחולצת מדכתיב יבמתו ואינה מתייבמת משום גזירה ביאה ראשונה.
- ז. וכבר תמה השאג"א (סי' ל"ג) דרש"י שם אינו כפי המסקנא דיבמות, וגם דסותר עצמו מיניה וביה, אולם עיין בעלי"נ שתי דרש"י בא לפרש בין חייבי לאוין ועשה דנלמד מיבמתו, וגם חייבי לאוין גרידא דהטעם משום גזירה.

דף פד: וכ'ת קסבר האי תנא נישואין הראשונים מפילין וכו'.

ג] בענין הה"א להתיר אלמנה לכה"ג ע"י נישואין הראשונים מפילין.

- א. הראשונים תמהו מאד על הך גמ' מה יועיל נישואין הראשונים מפילין להתיר איסור אלמנה לכהן גדול, וכתבו התוס' והרמב"ן והרשב"א והריטב"א דאה"נ דלא יועיל כלום והגמ' רק מפרש דלא תימא הכי.
- ב. אמנם האחרונים טרחו ליישבו, ויש לציין ג' דרכים. א' הקר"א ביאר עפ"י דברי רש"י דהא דליכא יבום בחי"ל היינו משום דנתמעטו מועלתה יבמתו השערה דלא קריא יבמתו כיון דאינה ראויה, וא"כ ע"י נישואין הראשונים מפילין מקרי ראויה כיון דבתחילת הנפילה היתה ראויה, ומצד עשה ול"ת דלמא כיון דעשה דיבום קדמה היא עדיפא, ושוב אמרינן עדל"ת.
- ג. המגיה על הריטב"א (ציון 30) האריך בטוב טעם לפרש דס"ד להתיר מדין הואיל ואשתרי אשתרי, דבתחילת הנישואין הותר איסור אשת אח כיון דנישואין הראשונים מפילין, ואח"כ כשנעשית אלמנה ובעולה אמרינן הואיל ואשתרי איסור זה אשתרי איסור זה, ע"ש בארוכה בכמה נקודות בענין זה.
- ד. הערוך לנר כתב לפרש באופן מיוחד, דלעולם לא ס"ד להתיר אלמנה לכה"ג ע"י נישואין הראשונים מפילין. ורק הגמ' נתקשה בלישנא דמתני' דקתני ד'אלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן', הא אם כנס בתולה בשעה שמתרת לבעלה עדיין לא נאסרה ליבמה דאינה אלמנה עדיין, וא"ש דלכן תני אלמנה אולם התינח אי נישואין הראשונים מפילין א"ש דנקט אלמנה, אבל אי מיתה מפלת הרי בשעת נישואין בלא"ה אינו מענינא ליבום וא"צ לשנות אלמנה, ונמצא דאי נישואין ראשונים מפילין א"ש דנקט התנא הך לשון, אולם הגמ' הקשה מהא דחלל שנשא כשרה דחזינן דשייך הך לשון דאיסור ליבמיהן אע"ג דעדיין לא נאסר.

מתיב רבין בר נחמן לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש וכו'.

ד] בביאור הדין דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת.

- ה. מבואר בסוגיין דהאשה מוזהרת שלא להנשא לכהן כשהיא פסולה, ואין זה איסורו של הכהן בלבד אלא דגם היא מוזהרת. ודנו האחרונים בביאור הך דין עפ"י סוגיא דסוף מס' נדרים.
- ו. דמבואר בנדרים (דף ז: ב) במתני' שאשת כהן האומרת לבעלה הכהן "נאנסתי תחתך, והריני אסורה עליך משום איסור זונה", אינה נאמנת לאסור עצמה עליו, אלא עליה להביא ראיה לדבריה.
- ז. והקשה הר"ן ותוס' והראשונים איך אינה נאסרת הא האשה נאמנת לאסור עצמה על בעלה מדין 'שויתה נפשה חתיכה דאיסורא', שהוא דין נאמנות אדם על עצמו, לאסור עת עצמו.
- ח. ותירצו בשם הר"ר אליעזר [ממין], שלא מצינו זונה שאסור לה להנשא לכהן, אלא רק הכהן הוא זה שאסור בה. ולכן, אינה נאמנת לאסור את עצמה כלפיו, כי היא עצמה אינה אסורה.
- ט. והקשו עליו התוס' דביבמות מפורש דגם היא אסורה כדילפינן מלא יקחו דכל היכא דהוא מוזהר גם היא מוזהרת.
- י. והאחרונים [ח"י חת"ס שם, בני אהובה הל' אישות פרק כ"ד הי"ז, שו"ת מלבושי יו"ט סי' ז', שו"ת אור שמח סי' א'] ביארו שיטתו של הר"ר אליעזר ממיץ עפ"י הרשב"א שם דמשמע שודאי גם היא מוזהרת, וכמו שמוכח כאן, אלא שכל איסורה של האשה נובע מאיסורו של הבעל. ולכן, אם הוא מותר בה, גם היא מותרת בו. כי היות והוא אינו צריך להאמין לה, והוא מותר בה - הרי גם היא מותרת בו, גם כשהיא טוענת שנאנסה תחתיו.
- יא. והחתם סופר מבאר, שגדר איסור האשה הוא משום הכשלת האיש וכעין לפני עור, ואם האיש מותר בה ואינה מכשילתו, ולכן גם היא מותרת לו אע"ג שיודעת בודאי שזינתה.
- יב. בברכת אברהם בסוגיין העיר דמהראשונים כאן משמע כיסוד האחרונים האלה, דהרמב"ן ורשב"א וריטב"א הקשו למ"ל קרא להזהיר לפסולות להנשא לכשרים, תיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול, ותירצו דמצד לפני עור ליכא מלקות כיון דהוי לאו שבכללות וכו'. ואי הך איסור הוא בעצם ואינו תלוי בהאיש אז יש נ"מ טובא באופן דאין האיש עובר האיסור. וצ"ל דהבינו כיסוד הנ"ל.
- יג. באג"מ (אה"ע ח"א סי' י"ד) תמה מאד על הך יסוד וחלק עליו ונקט דאיסור דנשים הוא בעצם, וכתב דלכן תוס' בנדרים הקשו על ר"א ממיץ משום דלא ס"ל כתי' הנ"ל דדעתם דאין גדר האיסור תלוי בדידה, וכן יש עוד מפרשים דפליגי ע"ז ונמצא דנחלקו בגדר האיסור דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת [וא"ש דהרשב"א כאן לשיטתו שם].